

ODLAR YURDU UNIVERSITETI

TƏLƏBƏ: ELVIN ABDULLA

FAKULTƏ:MBA

İXTİSAS: İDARƏETMƏDƏ İNFORMASIYA SİSTEMLƏRİ

BAZAR İQTİSADİYYATI. BAZAR VƏ ONUN
FƏALİYYƏT MEXANİZMI, BAZAR
İNFRASTRUKTURU.

BAZAR İQTİSADİYYATI – AZAD SEÇİM ƏSASINDA MÜSTƏQİL İQTİSADI SUBYEKTLƏRİN QEYRI-MƏRKƏZLƏŞDİRİLMİŞ QƏRARLAR QƏBUL ETDİYİ İQTİSADI SİSTEMDİR. O, İCTİMAİ İSTEHSALIN TƏŞKİLİNİN ELƏ BİR FORMASIDIR, ORADA İSTEHSALÇI VƏ İSTEHLAKÇILAR İCTİMAİ ƏMƏK BÖLGÜSÜ SİSTEMİNDƏ FƏALİYYƏT GÖSTƏRİR, BİR-BİRİ ÜÇÜN İŞLƏYİR. ÖZ İQTİSADI MƏNAFELƏRİNİ REALLAŞDIRMAQ ÜÇÜN ALQI-SATQI ƏLAQƏSİNƏ GIRİRLƏR. BU İQTİSADI SİSTEMİN BAŞLICA MƏQSƏDİ MƏNFƏƏTDİR, GƏLİRDİR. CƏMIYYƏTDƏ BAZAR MÜNASİBƏTLƏRİNİN FORMALAŞMASI YALNIZ SİRF İQTİSADI MƏSƏLƏ OLMAYIB, HƏM DƏ İCTİMAİ, SİYASİ, SOSIAL, ƏXLAQİ DƏYƏRLƏRLƏ BAĞLI MÜRƏKKƏB BİR PROSESİDİR. ŞÜBHƏSİZ, BU ÇOXCƏHƏTLİ VƏ ZİDDİYYƏTLİ FORMALAŞMA GEDİŞİNDƏ PROSESİN MÜSBƏT (POZİTİV) CƏHƏTLƏRİ İNKİŞAF ETDİRMƏLİ, MƏNFI (NEQATİV) CƏHƏTLƏRİ İSƏ AĞILLI ÜSULLARLA TƏNZİMLƏNƏRƏK, HÖKMƏN YUMŞALDILMALI, İMKAN VƏ ŞƏRAİT YARANDIQQCA ARADAN QALDIRILMALIDIR.

ƏHALİNİN BÜTÜN İSTEHSALÇI TƏBƏQƏLƏRİNİN BAZARA SƏRBƏST ŞƏKİLDƏ DAXİL OLMASI VƏ SƏRBƏST ŞƏKİLDƏ ÇIXMAQ HÜQUQU VARDIR. BAZARA DAXİL OLANLARIN SAYI NƏ QƏDƏR ÇOX OLARSA, BAZAR QANUNLARI, HƏR ŞEYDƏN ƏVVƏL, AZAD RƏQABƏT QANUNU DAHA GENİŞ FƏALİYYƏT GÖSTƏRƏR. BELƏLİKLƏ, BAZAR İQTİSADİYYATI MÜRƏKKƏB, ÇOXCƏHƏTLİ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİNİ ÖZÜNDƏ ƏKS ETDİRİR, BİRLƏŞDİRİR.

HƏMÇİNİN BAZAR İQTİSADİYYATININ OBYEKTƏLƏRİ VƏ SUBYEKTƏLƏRİ DƏ ÖYRƏNİLMƏLİDİR. BAZAR İQTİSADİYYATININ OBYEKTƏLƏRİ ŞİRKƏTLƏR, FİRMALAR, BİRLİKLƏR, KONSERNLƏR, KORPORASIYALAR, FERMER TƏSƏRRÜFATLARI VƏ S., SUBYEKTƏLƏRİ İSƏ SAHİBKARLAR, BİZNESMENLƏR, KOMMERSANTLAR, MUZDLU İŞÇİLƏR, İSTEHLAKÇILARDIR. BAZAR İQTİSADI SİSTEMİ DƏ ÖZÜNÜN ÜSTÜN CƏHƏTLƏRİ VƏ NÖQSANLARI İLƏ FƏRQLƏNİR.

© Trend News Agency

BAZAR İQTİSADİYYATININ ÜSTÜN CƏHƏTLƏRİ KİMİ ONUN XÜSUSİ MÜLKİYYƏTƏ, AZAD SAHİBKARLIQ FƏALİYYƏTİNƏ, İNSANIN TƏŞƏBBÜSKARLIQ VƏ YARADICILIQ İMKANLARINA GENİŞ MEYDAN AÇDIĞINI, RƏQABƏT YARATDIĞINI, ALICILARIN TƏLƏBİNƏ UYĞUNLAŞDIĞINI, MƏHSUL VƏ XİDMƏTLƏRİN KEYFİYYƏTİNİ YÜKSƏLTDİYİNİ, İQTİSADI ARTIMI TƏMİN ETDİYİNİ GÖSTƏRMƏK OLAR.

- BAZAR İQTİSADİYYATINI MƏNFİ CƏHƏTLƏRİ KİMİ AŞAĞIDAKILARI QEYD ETMƏK MÜMKÜNDÜR:
- 1. BAZAR İQTİSADİYYATI ÖLKƏ ƏHALİSİNİN MÜXTƏLİF DAİRƏLƏRİ VƏ İCTİMAİ TƏBƏQƏLƏRİNİN HƏYAT SƏVIYYƏSİNDƏ KƏSKİN FƏRQLƏR YARADIR, İŞSİZLİYİ ARTIRIR, SOSIAL ƏDALƏTSİZLİYİ GÜCLƏNDİRİR, HƏR ŞEYİ PULA, ALQI-SATQIYA YÖNƏLİR;
- 2. BAZAR MÜNASİBƏTLƏRİ ŞƏRAİTİNDƏ, XÜSUSİLƏ KEÇİD MƏRHƏLƏSİNDƏ OLAN ÖLKƏLƏRDƏ, İSTEHSALI VƏ İQTİSADİYYATIN MÜXTƏLİF SAHƏLƏRİNİ VAXTINDA, HABELƏ ÇEVİK SURƏTDƏ LAZİM OLAN NAĞD PUL KÜTLƏSİ İLƏ TƏMİN ETMƏK OLMUR;
- 3. BAZAR İQTİSADİYYATI ÇOX VAXT ARZUOLUNMAZ NƏTİCƏLƏRƏ - ƏTRAF MÜHİTİN ÇİRKƏNMƏSİNƏ, ƏRZAQ MƏHSULLARININ TƏRKİBİNDƏ ZƏRƏRLİ MADDƏLƏRİN (PESTİSİDLƏRİN) ARTMASINA, NARKOMANİYANIN, SƏRXOŞLUĞUN, ZƏRƏRLİ OYUNLARIN, ƏXLAQ VƏ MİLLİ MENTALİTETƏ UYĞUN OLMAYAN HADİSƏLƏRİN, YOLUXUCU XƏSTƏLİKLƏRİN, UŞAQ BAXIMSİZLİYİNİN, CİNAYƏTKARLIĞIN ARTMASINA GƏTİRİB ÇIXARIR;
- 4. BAZAR İQTİSADİYYATI ELMIN NƏTİCƏLƏRİNDƏN FAYDALANSA DA, LAKİN ÖZÜ BİLAVASİTƏ ONUN İNKİŞAFINA, MALİYYƏLƏŞDİRİLMƏSİNƏ CİDDİ MARAQ GÖSTƏRMİR;
- LAKİN BÜTÜN BU ÇATIŞMAYAN CƏHƏTLƏRƏ BAXMAYARAQ, BAZAR İQTİSADİYYATI HƏLƏLİK BƏŞƏRİYYƏTİN KƏŞF ETDİYİ VƏ TƏCRÜBƏDƏ SİNAQDAN KEÇİRDİYİ ƏN OPTİMAL İQTİSADİ SİSTEMDİR.

- BAZARIN VƏZİFƏLƏRİNƏ AŞAĞIDAKILAR DAXILDIR:
- 1. BAZAR İSTEHSALLA İSTEHLAK ARASINDA ƏLAQƏLƏNDİRİCİ KÖRPÜ, VASİTƏÇİ VƏ BAĞLAYICI HƏLQƏ ROLUNU OYNAYIR.
- 2. BAZAR MÜBADİLƏ OLUNAN ƏMTƏƏ VƏ XİDMƏTLƏR ÜÇÜN SƏRBƏST EKVIVALENTLİK ŞƏRAITI YARADIR.
- 3. BAZAR, İSTEHSALÇILARI ƏN AZ XƏRCLƏRLƏ İSTEHLAKÇILAR (ALICILAR) ÜÇÜN LAZIM OLAN MƏHSULLARI HAZIRLAMAĞA VƏ BU FƏALİYYƏTDƏN KİFAYƏT QƏDƏR GƏLİR (MƏNFƏƏT) ƏLDƏ ETMƏYƏ HƏVƏSLƏNDİRİR.
- 4. BAZAR ƏMƏK BÖLGÜSÜNÜN DƏRİNLƏŞMƏSİ, TƏSƏRRÜFAT HƏYATININ GETDİKÇƏ BEYNƏLMİLLƏŞDİRİLMƏSİ VƏ İQTİSADI İNTEQRASIYA PROSESLƏRİNİN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ ƏSASINDA, ÖLKƏNİN VƏ DÜNYANIN MÜXTƏLİF BÖLGƏLƏRİNİN TARAZLI İNKİŞAFINA TƏSİR GÖSTƏRİR.

- BAZAR SUBYEKTLƏRİNİ AŞAĞIDAKI KİMİ TƏSNİFLƏŞDİRMƏK OLAR:
- 1. SAHIBKARLAR, İŞGÜZAR BİZNES ADAMLARI;
- 2. BAZARDA İŞLƏYƏNLƏR (SATICILAR, FƏHLƏLƏR, XİDMƏTÇİLƏR);
- 3. İSTEHLAKÇILAR VƏ SON ALICILAR;
- 4. BORC KAPITALI SAHİBLƏRİ (SƏLƏMÇİLƏR, FAİZƏ PUL VERƏNLƏR);
- 5. QIYMƏTLİ KAĞIZ SAHİBLƏRİ;
- 6. XIRDA TİCARƏTLƏ MƏŞĞUL OLANLAR, DƏLLALLIQ EDƏNLƏR
- ÜMUMİLƏŞDİRİLMİŞ ŞƏKİLDƏ BAZAR SUBYEKTLƏRİNİ 4 QRUPA AYIRMAQ MÜMKÜNDÜR:
- I. EV TƏSƏRRÜFATI SUBYEKTLƏRİ QRUPU. BURAYA TƏKBAŞINA, YAXUD AİLƏVI İSTEHSAL-XİDMƏT DAİRƏSİNDƏ FƏALİYYƏT GÖSTƏRƏNLƏR DAXİL EDİLİRLƏR.
- II. MÜƏSSİSƏ VƏ ŞİRKƏTLƏRDƏN İBARƏT SUBYEKTLƏR QRUPU. BURAYA GƏLİR ƏLDƏ ETMƏK MƏQSƏDİLƏ BAŞQALARINI DA İŞƏ CƏLB ETMƏKLƏ İSTEHSAL VƏ BİZNES FƏALİYYƏTİ İLƏ MƏŞĞUL OLANLAR DAXİL EDİLİR. III. BANKLAR VƏ BANK İŞİNİN NORMAL FƏALİYYƏTİNİ TƏNZİM EDƏN MALİYYƏ-KREDİT ORQANLARI AYRICA BİR SUBYEKTLƏR QRUPUNU TƏŞKİL EDİR.
- IV. DÖVLƏT İDARƏETMƏ ORQANLARI VƏ TƏŞKİLATLARI BAZAR SUBYEKTLƏRİNİN XÜSUSİ BİR QRUPUNU TƏŞKİL EDİR. ONLAR CƏMIYYƏTİN ÜMUMİ TƏSƏRRÜFAT HƏYATINDA İCTİMAİ İSTEHSALIN GEDİŞİNİ TƏNZİMLƏYİR, HABELƏ ONLARIN FƏALİYYƏTİ ÜZƏRİNDƏ NƏZARƏTİ HƏYATA KEÇİRİR.

TƏSƏRRÜFAT FƏALİYYƏTI İLƏ MƏŞĞUL OLAN SUBYEKTLƏR ARASINDA ƏMTƏƏLƏRİN VƏ XİDMƏTLƏRİN DAHA ƏLVERİŞLİ İSTEHSAL VƏ SATIŞ ŞƏRAITI UĞRUNDA MÜBARİZƏSİ RƏQABƏTDİR. HƏMÇİNİN RƏQABƏT DEDİKDƏ İCTİMAİ TƏKRAR İSTEHSAL PROPORSİYALARININ TƏNZİMLƏMƏ MEXANİZMI, BAZAR SUBYEKTLƏRİNİN QARŞILIQLI FƏALİYYƏT FORMASI BAŞA DÜŞÜLÜR. ÜMUMİYYƏTLƏ, RƏQABƏTSİZ BAZAR YOXDUR.

RƏQABƏTİN BAŞ VERMƏSİNİN OBYEKTİV ŞƏRTLƏRİ KİMİ AŞAĞIDAKILARI QEYD ETMƏK OLAR:

- 1) XÜSUSİ MÜLKİYYƏT. KONKRET ƏMTƏƏ VƏ XİDMƏTLƏRİN ALICI VƏ SATICILARININ BİR-BİRİNDƏN ASILI OLMAYAN FƏALİYYƏTI, İQTİSADI CƏHƏTDƏN SƏRBƏSTLİYİ.
- 2) SONSUZ TƏLƏBAT VƏ CƏMİYYƏTİN MALİK OLDUĞU RESURLAR.
- 3) AZAD SAHİBKARLIQ FƏALİYYƏTI. BU ZAMAN İSTEHSALIN ARTIMI VƏ YAXUD İXTİSARI ÜÇÜN HEÇ BİR TƏŞKİLATI VƏ HÜQUQİ XARAKTERLİ MƏHDUDİYYƏT OLMUR.

RƏQABƏT MÜBARİZƏSİNDƏ ƏSASƏN 2 QRUP METODLARDAN İSTİFADƏ OLUNUR:

- QIYMƏT RƏQABƏTİ;
- QEYRI-QIYMƏT RƏQABƏTİ.

QIYMƏT RƏQABƏTİ DEDİKDƏ ƏMTƏƏLƏRİN QIYMƏTLƏRİNİN AŞAĞI SALINMASI UĞRUNDA RƏQABƏT NƏZƏRDƏ TUTULUR. QEYRI-QIYMƏT RƏQABƏTİ İSƏ MƏHSULLARIN KEYFİYYƏTİNİN DIFFERENSİALLAŞDIRIL-MASINI, MÖHLƏTLƏ SATIŞIN TƏŞKİLİNİ, TƏMİNATLI RƏQABƏTİ, LİZİNQ İDMƏTİNİ, REKLAMIN TƏŞKİLİNİ VƏ MƏHSULUNKEYFİYYƏTİNİ, TƏRTİBATINI, YÜKSƏK TEXNİKİ XİDMƏTİNİ VƏ S. NƏZƏRDƏ TUTUR. RƏQABƏTİN TƏKMİL (AZAD, KAMIL), QEYRI-TƏKMİL, HAQSIZ KİMİ FORMALARI, NÖVLƏRİ FƏRQLƏNDİRİLMƏLİDİR.

DİQQƏTİNİZ ÜÇÜN TƏŞƏKKÜRLƏR